

СУТНІСТЬ, ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА ГОТОВНОСТІ ОФІЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ДО ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ESSENCE, CONTENT AND STRUCTURE OF THE READINESS OF OFFICERS OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE FOR PROFESSIONALLY ORIENTED COMMUNICATIVE ACTIVITIES

У науковій статті розглянуто теоретичні та практичні аспекти формування готовності майбутніх офіцерів НГУ до професійно орієнтованої комунікативної діяльності. Визначено основні суперечності підготовки майбутніх офіцерів НГУ у ВВНЗ.

Розглянуто різні наукові підходи до понять «діяльність», «готовність», «готовність до діяльності». Визначено сутність, структуру та критерії готовності майбутніх офіцерів НГУ до професійно орієнтованої комунікативної діяльності.

Основними методологічними підходами, на засадах яких необхідно проектувати процес формування готовності майбутніх офіцерів НГУ до професійно орієнтованої комунікативної діяльності, визначено суб'єктно-діяльнісний підхід, що передбачає цілеспрямовану організацію та управління освітньою діяльністю курсанта у контексті його навчання та становлення у професії, здобуття досвіду, спираючись на суб'єктні властивості особистості курсантів; гуманістичний підхід, що спрямований на розвиток умов для формування особистості курсанта у ВВНЗ, його інтелектуального та морального розвитку; компетентнісний підхід як основа формування вмінь і навичок для успішного виконання завдань, засобом вирішення яких є комунікативна діяльність офіцера НГУ під час практичної підготовки; індивідуальний підхід, що забезпечує підготовку курсантів з урахуванням їх фаху, вікових та індивідуальних особливостей в освітньому процесі ВВНЗ тощо.

Констатовано, що мета підготовки курсантів визначається змістом їх професійної діяльності і сформульована у державних документах, наказах, розпорядженнях Командувача НГУ тощо.

Проведено дослідження поняття «комунікативна діяльність», що передбачало розмежування таких базових дефініцій, як «спілкування» й «комунікація» та обґрунтування їхнього взаємозв'язку та ролі під час діяльності.

Відповідно до аналізу проблем підготовки майбутніх офіцерів сформульовано основні напрями покращення процесу формування їх готовності до професійно орієнтованої комунікативної діяльності.

Ключові слова: діяльність, готовність фахівця, професійна підготовка, майбутні

офіцери НГУ, готовність до професійно орієнтованої комунікативної діяльності.

The scientific article considers theoretical and practical aspects of the formation of the readiness of future NGU officers for professionally oriented communicative activities. The main contradictions of the training of future NGU officers in higher educational institutions are identified. Various scientific approaches to the concepts of «activity», «readiness», «readiness for activity» are considered. The essence, structure and criteria of the readiness of future NGU officers for professionally oriented communicative activities are determined. The main methodological approaches, on the basis of which it is necessary to design the process of forming the readiness of future NGU officers for professionally oriented communicative activities, are identified as the subject-activity approach, which provides for the purposeful organization and management of the cadet's educational activities in the context of his training and formation in the profession, gaining experience, relying on the subjective properties of the cadet's personality; a humanistic approach, which is aimed at developing conditions for the formation of the cadet's personality in higher educational institutions, his intellectual and moral development; competency-based approach; an individual approach that ensures the training of cadets taking into account their specialty, age and individual characteristics in the educational process of the Higher Military Educational Institution. It was stated that the purpose of training cadets is determined by the content of their professional activity and is formulated in state documents, orders, instructions of the NGU Commander. A study of the concept of «communicative activity» was conducted, which provided for the differentiation of such basic definitions as «communication» and «communication» and the justification of their relationship and role during activity. In accordance with the analysis of the problems of training future officers, the main directions for improving the process of forming their readiness for professionally oriented communicative activity were formulated.

Key words: activity, specialist readiness, professional training, future officers of the NGU, readiness for professionally oriented communicative activity.

УДК 378.312

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/83.1.32>

Керницький О.М.,
канд. пед. наук, доцент,
професор кафедри організації роботи
з персоналом
Національної академії
Національної гвардії України

Дяченко І.І.,
аспірант
Української державної льотної академії

Постановка проблеми у загальному вигляді.

В умовах повномасштабної війни з РФ військові частини Національної гвардії України (НГУ) потребують підготовлених та кваліфікованих офіцерських кадрів, що здатні керувати військовими підрозділами НГУ в умовах тривалої війни з російським агресором.

Керівництво держави та НГУ сьогодні вимагають, щоб майбутні офіцери мали розвинуті

командирські якості, були готові до роботи з особовим складом, вирішення різноманітних навчально-виховних ситуацій під час бойової, спеціальної, професійно-психологічної підготовки тощо [Дан]. Таким чином, питання, що пов'язані з готовністю до роботи з особовим складом, професійно орієнтованої комунікативної діяльності майбутніх офіцерів НГУ як керівників військових підрозділів,

організаторів бойової та професійної підготовки усе гостріше постають на порядку денному, що потребує перегляд концепцій та технологій підготовки майбутніх офіцерів НГУ у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Основні теоретико-методичні положення компетентнісного підходу розкриті в працях В. Кременя, О. Пометун, С. Сисоєвої, Н. Ничкало, О. Коваленко та ін. Дидактичні аспекти підготовки фахівців у ВВНЗ розроблено О. Бойком, О. Диденком, М. Нецадимом, В. Ягуповим, О. Керницьким, П. Онипченком, Ю. Кузем та іншими.

Але вони не відображають шляхи та методи вирішення проблем покращення професійно орієнтованої комунікативної діяльності майбутніх офіцерів НГУ під час їх навчання у ВВНЗ.

Аналіз проблем підготовки майбутніх офіцерів НГУ у ВВНЗ дає підстави стверджувати про несформовані потреби у курсантів професійного та особистісного зростання, правил і технік професійно орієнтованої комунікативної діяльності, невміння налагоджувати та підтримувати контакти з підлеглими в умовах професійної діяльності, що утруднює виконання завдань підрозділами, створює атмосферу недовіри підлеглих до командирів.

Отже, сьогодні цей стан справ є відображенням таких суперечностей:

- між вимогами держави до рівня розвитку професійної компетентності військовослужбовців та традиційною практикою її формування у майбутніх офіцерів НГУ у ВВНЗ;
- між необхідністю становлення та розвитку готовності курсантів до професійно орієнтованої комунікативної діяльності і недосконалістю методів її формування;
- між вимогами командування НГУ до командирів підрозділів і недостатнім усвідомленням молодими офіцерами необхідності володіння такою готовністю після закінчення ВВНЗ.

Мета статті – розглянути теоретичні та практичні аспекти формування готовності майбутніх офіцерів НГУ до професійно орієнтованої комунікативної діяльності, її структуру та зміст.

Виклад основного матеріалу. Основними методологічними підходами, на засадах яких, на нашу думку, необхідно проєктувати процес формування готовності майбутніх офіцерів НГУ до професійно орієнтованої комунікативної діяльності, такі:

- суб'єктно-діяльнісний підхід, що передбачає цілеспрямовану організацію та управління освітньою діяльністю курсанта у контексті його навчання та становлення у професії, здобуття досвіду, спираючись на суб'єктні властивості особистості курсантів;
- гуманістичний підхід, що спрямований на розвиток умов для формування особистості курсанта

у ВВНЗ, його інтелектуального та морального розвитку;

– компетентнісний підхід як основа формування вмінь і навичок для успішного виконання завдань, засобом вирішення яких є комунікативна діяльність офіцера НГУ під час практичної підготовки;

– індивідуальний підхід, що забезпечує підготовку курсантів з урахуванням їх фаху, вікових та індивідуальних особливостей в освітньому процесі ВВНЗ тощо.

У рамках вирішення завдань дослідження особливого значення набувають такі принципи підготовки курсантів:

- орієнтованість усієї підготовки на розвиток особистості майбутнього офіцера НГУ;
- відповідність змісту навчання сучасним та прогнозованим тенденціям розвитку науки, бойовому досвіду дій військ;
- відповідність результатів підготовки майбутніх офіцерів НГУ вимогам, які висуваються керівництвом держави та НГУ;
- оптимальне поєднання групових та індивідуальних форм організації освітнього процесу;
- застосування інноваційних методів навчання курсантів, що довели свою ефективність в умовах війни;
- раціональне використання сучасних методів і засобів (технічних засобів) навчання на різних етапах підготовки майбутніх офіцерів;
- практична спрямованість професійної підготовки;
- системність і взаємозв'язок гуманітарних, природничих, технічних і суспільних наук.

Серед наявних підходів науковці виокремлюють декілька аспектів розгляду поняття «готовність»: функціональний, особистісний і особистісно-діяльнісний аспекти [2, 3]. У функціональний площині готовність розглядають як короткочасний або довготривалий стан, у якому активізуються психічні функції; можливість швидко мобілізувати психічні та фізичні ресурси, які необхідні для успішного виконання діяльності за фахом.

Особистісний підхід: готовність розглядається як вияв індивідуально-особистісних якостей під час діяльності; як характеристика особистості або особистісне новоутворення тощо.

Формування готовності означає створення системи таких мотивів, рис особистості, накопичення знань, умінь, навичок, які забезпечують фахівцю можливість ефективно виконувати свої функції [3]. Отже, на основі наведеного можна зазначити, що готовність виступає суттєвою передумовою цілеспрямованої діяльності, стійкості та ефективності, є складним явищем і цілісним утворенням, що виражає загальну спрямованість суб'єкта на певну активність тощо. Це також комплекс якостей, знань, практичних навичок і вмінь, станів та

відносин, необхідних для досягнення соціально й особистісно значущих цілей і результатів [4].

Готовність індивіда до професійної діяльності досліджували такі учені як: С. Максименко, О. Бойко, О. Керницький, О. Хацаюк, А. Шемчук, В. Ягупов та ін. З точки зору педагогічної науки існує декілька підходів стосовно дослідження проблеми готовності особистості до професійної діяльності: креативний, персоналістичний, культурологічний, змішаний, прикладний тощо.

Дослідження поняття «комунікативна діяльність» передбачає розмежування таких базових дефініцій, як «спілкування» й «комунікація» та обґрунтування їхнього взаємозв'язку та ролі під час діяльності. У філософському енциклопедичному словнику зазначено походження поняття «комунікація» від латинського слова *communicatio*, *communis* – «роблю загальним, зв'язую, спілкуюся», що означає «спосіб повідомлення»; «спілкування, передавання інформації»; «особлива форма взаємодії людей у їхній пізнавально-трудо-вій діяльності, що здійснюється головним чином засобом мови» [5].

У «Великому тлумачному словнику української мови» поняття «спілкування» розкривається як «процес взаємодії між двома чи кількома особами, що полягає в обміні між ними інформацією пізнавального або емоційно-оцінного характеру» [6, с. 378]. Науковці ж стверджують, що «спілкування» є ширшим поняттям, аніж комунікація та пропонує виділяти в його структурі три взаємопов'язані сторони: комунікативну, яка полягає в обміні інформацією між суб'єктами спілкування; інтерактивну як організацію взаємодії між індивідами, що передбачає обмін знаннями, ідеями, діями; перцептивну, яка є процесом обопільного сприйняття і пізнання партнерами по спілкуванню один одного, встановлення взаєморозуміння [7].

Ю. Ненко [8] виокремлює певні відмінності між поняттями «спілкування» та «комунікація»:

спілкування є суб'єкт-суб'єктною взаємодією, тоді як у комунікації партнери є засобами стосовно певної мети, що знаходиться поза ними;

для комунікації характерним є субординація, підпорядкованість, що вказує на неоднаковий статус партнерів; у спілкуванні переважають зв'язки координації, тобто визначеної узгодженості партнерів.

Аналіз наукових праць засвідчив, що готовність майбутнього офіцера НГУ до професійно орієнтованої комунікативної діяльності – це, на нашу думку, інтегративний стан особистості та результат її спеціальної підготовки, освіти й самоосвіти, виховання й самовиховання, що містить аксіологічний, знаннєвий і діяльнісний компоненти як сукупність знань, умінь, навичок і професійно значущих якостей, які забезпечують повноцінну

здатність випускника ВВНЗ до провадження професійно орієнтованої комунікативної діяльності у професійній сфері формувань НГУ.

Унаслідок аналізу наукової літератури та досвіду практичної діяльності, відповідно до структури досліджуваного феномену виокремлено критерії визначення рівня сформованості готовності офіцера до професійно орієнтованої комунікативної діяльності: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, комунікативно-діяльнісний та рефлексійний.

На основі виокремлених критеріїв визначено три рівні сформованості готовності до професійно орієнтованої комунікативної діяльності – низький, нормативний і високий.

Згідно визначення особливостей професійної діяльності офіцерів НГУ тактичної ланки, основними критеріями сформованості професійно орієнтованої комунікативної діяльності можна назвати такі:

- спрямованість особистості курсанта на оволодіння функціями професійно орієнтованої комунікативної діяльності офіцера НГУ;
- сформованість когнітивного компонента (теоретичних знань щодо професійно орієнтованої комунікативної діяльності офіцера НГУ);
- сформованість комунікативно-діяльнісного компонента (умінь та навичок професійно орієнтованої комунікативної діяльності офіцера НГУ);
- сформованість рефлексійного компонента (умінь оцінювати власний рівень сформованості навичок професійно орієнтованої комунікативної діяльності офіцера НГУ тощо).

Відповідно до аналізу проблем підготовки майбутніх офіцерів сформульовано основні напрями зміни такого становища: розроблення сучасних концепцій підготовки фахівців для силових структур, що базуються на інноваційних підходах, методах та формах підготовки; врахування досвіду університетів провідних країн світу щодо підготовки майбутніх офіцерів; розроблення та застосування сучасних діагностичних методів та процедур вимірювання якості професійної підготовленості майбутніх офіцерів НГУ; створення інформаційно-освітнього середовища, що дозволяє побудувати творчу та комфортну атмосферу для самореалізації та самовдосконалення курсантів; впровадження новітніх форм та методів підвищення кваліфікації НПП у ВВНЗ.

Висновки. У науковій статті розглянуто теоретичні та практичні аспекти формування готовності до професійно орієнтованої комунікативної діяльності майбутніх офіцерів НГУ. Визначено основні суперечності підготовки майбутніх офіцерів НГУ у ВВНЗ.

Розглянуто різні наукові підходи до понять «діяльність», «готовність», «готовність до діяльності». Визначено сутність, структуру та критерії готовності майбутніх офіцерів НГУ до професійно орієнтованої комунікативної діяльності.

Подальшим напрямком дослідження є проектування педагогічної технології формування готовності майбутніх офіцерів НГУ до професійно орієнтованої комунікативної діяльності під час навчання у ВВНЗ.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Данильченко О.А. Педагогічні проблеми формування готовності майбутніх офіцерів Національної гвардії України до службово-бойової діяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі*. Запоріжжя: КПУ. Випуск 70, 2020 р. С. 201-205
2. Керницький О.М. Формування готовності курсантів льотних навчальних закладів до професійної діяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2015. Вип. 41. С. 155
3. Платонов І.В. Структура психологічної готовності особистості до правоохоронної діяльності. *Психологія*. 2010. Вип. 11. С. 320-326
4. Сіцинський А.С. Формування готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності засобами інформаційних технологій : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 20.02.02 / Нац. акад. Прикордон. військ України ім. Б. Хмельницького. Хмельниц., 2002. 19 с.
5. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди; [редкол.: В. І. Шинкарук (голова) та ін.]. Київ: Абрис, 2002. VI, 742 с.
6. Великий тлумачний словник української мови / уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. Київ : Ірпінь : ВТФ Перун, 2004. 1440 с.
7. Пухальська Г.А. Проблема формування комунікативної компетентності в майбутніх пілотів цивільної авіації. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання*. 2018. № 42. С. 173-177
8. Ненько Ю.П. Професійно-орієнтовна комунікативна підготовка офіцерів служби цивільного захисту як об'єкт наукового дослідження. *Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ*. 2016. Вип. 2. С. 177-185.